Լոնդոնի հռչակաւոր բրիտանական թանգարանում (British Museum) ևս տեսայ ձեռագիրների բաժնում ապակիազարդ սեղանի մէջ պահեւեան գանազան ձեռագիրների շարքում մի հայկական պատկերազարդ ձեռագիր փոքր դիրքով: Թանգարանի հնութիւնները բացատրող պարոնը ասաց ինձ, որ թանգարանում կան բաւական հայ ձեռագիրներ և թէ մի հայ վարդապետին յանձնված է կազմել դոցա նոր ցուցակը: Ցնծոյ իմացայ որ դա նոյն Հ. Սուքիաս Պարոնեանն էր, Վենետիկի միաբան, որը կազմել էր և Փարիզի մատենադարանի հայ ձեռագիրների համար մի անձնական և բոլորովին անպէտք ցուցակ հայերէն և ֆրանսերէն, ինչպէս բացատրած եմ «Արարատ»ի մէջ տպած վերոյիշեալ յօդուածիս մէջ:

Թէպէտ ինձ շատ ցանկալի էր աւելի մօտ ծանօթանալ բրիտանական թանգարանի հայկական ձեռագիրների հետ, բայց դժբախտաբար ժամանակիս կարճութիւնը չը ներեց ինձ այդ:

Վիեննայում ևս ծանօթացայ ուսուցչապետ (պրոֆէսսոր) հայագէտ Միւլլերի հետ, որ բաւական լաւ խօսում էր ինձ հետ հայերէն գրաբար լեզուով: Դա հրաւիրեց ինձ այցելել Կայսերական Մատենադարանին, ուր ցոյց տուաւ ինձ մօտ 40 հայերէն գանազան ձեռագիրներ, աւելացնելով թէ՝ ինքն ևս ունի իր սեփական մատենադարանի մէջ 10—12 հատ հայ ձեռագիրներ:—Ի դէպ յիշեմ այստեղ որ պ. Միւլլերը շատ հետաքրքրվում էր հայոց տպած գրքերով և իմանալով, որ ես էջմիածնից եմ՝ մի առ մի համարեց այն գրքերի անունները, որ հրատարակված են էջմիածնի տպարանից վերջին 10 տարում:

Պետերբուրգի հասարակական մատենադարանում (Публичная Библіотека) նոյնպէս կան բաւական հայ ձեռագիրներ:

Կան նմանապէս մի քանի հայ ձեռագիրներ և Մոսկվայի Ռումեանցովի թանգարանում (Румянцовскій Музеумъ):

Իսկ ինչ վերաբերվում է հայերէն հին և նոր տպած գրքերին, (դրքա չեն վերաբերվում պ. Պատկանեանցի յօդուածին), դրքա կան, գոնեա 2—3 հատով, եւրոպական մինչև անգամ մանր քաղաքների փոքր ի շատէ հարուստ մատենադարաններում: Այսպէս օրինակ, փոքր Գօթայի (Գերմանիա) քաղաքային մատենադարանի մէջ ես տեսայ մի քանի հատ հին տպագրութեան հայերէն գրքեր: Նոյնպէս Եոգէնի (փոքրիկ զուգ հանքային ջրերով Ֆրանկֆուրտ Մայնի գետի վրա քաղաքի մօտ) փոքրիկ ընթերցարանի մէջ, որ նշանակուած է հիւանդների համար, կար մի հայերէն գիրք: Վերջապէս՝ Փարիզի և եւրոպական միւս մեծամեծ քաղաքների նշանաւոր գրավաճառանոցներում, այլ և փողոցների մանր գրավաճառների (բուքինիստ) մօտ դուք շատ անգամ կը պատահէք հայերէն տպած գանազան գրքերին: Նոյնը լինում է Պետերբուրգում, Մոսկվայում, և այլն:

Վահան վարդապետ Բաստամեան

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—

Կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան փոխ-նախագահը նախագահի տեղ կանոնադրութեան 23-դ յօդուածի հիման վրա, հինգշաբթի, մարտի 20-ին, երեկոյեան 7½ ժամին գիւղատնտեսական ընկերութեան բնակարանի մէջ կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողով նշանակելով, պարտք է համարում յայտնել, որ այդ ժողովի ժամանակ կանոնադրութեան 10, 11, 12 և 14-դ յօդուածների հիման վրա ձայնի իրաւունք կունենան ընկերութեան պատուաւոր, իսական և աշխատակից անդամները: Այդ ժողովի մէջ, բացի ընթացող գործերը, կը քննվին հետևեալ հարցերը. կենդանիների բժշկանոցի Թիֆլիսի մէջ բացանելու օրվայ հարցը, 1880 թուականին Բրիւսսելի մէջ լինելու կենդանիների հովանաւորութեան միջազգային կոնգրէսի հարցը, կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան գոյութեան առաջին երեք տարիների գործունէութեան հաշիւ կազմելու հարցը, մի քանի պաշտօնական անձանց ընտրութեան և սրա նման հարցեր: Ցանկալի է, որ այդ ժողովին ձայնի իրաւունք ունեցող անդամները որքան կարելի է թուով շատ հաւաքվին:

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳԴԱՏԻՑ

—

Մարտի 3-ին

Ձեր պատուական լրագրի մէջ հաղորդում էք մեզ տխուր լուրեր Վանայ սովատանջների մասին, ուստի զգնելով մեր եղբայրակիցներին, հաւաքեցի վաթսուն և հինգ ռուբլ (65 ռ.,) կը խնդրենք հասուցանել Վանայ սովալուկներին և տպել ձեր լրագրի առաջիկայ թերթերից մէկում նուիրատուների անունները:

Գրիգոր Մանդասարեան 3 ռ., Աւետիք Մ. Ստեփանեանց 2 ռ., Շամիր Շախսուվարեանց 2 ռ., Մամիկոն Հայրապետեանց 1 ռ., Ներսէս Սարգիսեանց 1 ռ., Յովհաննէս Գրիգորեանց 50 կ., Եփրէմ Ջաւարեանց 1 ռ., Федоръ Ивановичъ Линковичъ 1 р., Եագոր Ալավերդեանց 2 ռ., Կարապետ Լազարեանց 1 ռ., Եղիայ Եղիազարեանց 1 ռ., Василій Ивановичъ Степановъ 1 р., Алексей Петровичъ Шатуновъ 1 р., Ժամհարեանց 2 ռ., Խաչատուր Խաչիկեանց 1 ռ., Անհայտ անն 1 ռ., Աստուածատուր Կարապետեանց 1 ռ., Сальтиковъ 1 р., Բաղդասար Յակոբեանց 2 ռ., Գրիգոր Ոսկանեանց 2 ռ., Պօղոս Գալուստեանց 2 ռ., Գրիգոր Ղալէչեանց 1 ռ., Դաւիթ Տէր-Խաչատուրեանց 2 ռ., Մինաս Ստեփանեանց 1 ռ., Սարգիս Եաւրումեանց 2 ռ., Յակովբ Լամբրդ 1 ռ., Ազէքսանդր Նազարեան 3ռ., և ես 25 ռ. 50 կ.: Գումարն է 65 ռ.:

Սիմէոն Արզումանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Հասարակութեան ուշադրութիւն ենք դարձնում ռուս «Кавказъ» լրագրում տպված պ. Մ. Սաղաթէլեանի մի շարք յօդուածների վրա «Обзоръ армянской періодической печати» (Հայոց պարբերական տպագրութեան տեսութիւնը) վերնագրով. Առաջին յօդուածը պարունակում է իր մէջ պատմական տեսութիւնը հայոց տպագրական գործի, երկրորդ յօդուածը «Մեղու Հայաստանի»ի լրագրի քննութիւն է տալիս, երրորդ յօդուածը քննում է «Մշակ» լրագիրը, իսկ չորրորդի մէջ հեղինակը դիտաւորութիւն ունի իր հայեացքը յայտնել «փորձ» ամսագրի վրա: Այդ յօդուածներից երեք առաջինները արդէն հրատարակվեցան:—(Кавказъ լրագրի №№ 69, 73 և 76):

—

Արդէն մօտ երկու շաբաթ է որ Ռուսաստանի փոստը ստացված չէ Թիֆլիսում, կովկասեան սարերի անանցնելի լինելու պատճառով:

—

Ստացանք յօդուտ Վանի սովալուկների պ. Թ-եանցից 2 ռուբլ:

—

Քանի մի շաբաթ սրանից առաջ մենք ուղարկեցինք Կովկասեան բժշկական ընկերութեանը մի կտոր հաց, որ ստացած էինք Չին-Նախիջևանից, խնդրելով ընկերութեանը հետազօտել այդ հացը քիմիապէս և միկրոսկոպի միջոցով, որովհետև, մեր կարծիքով. այդ հացը գրեթէ ալիւր չէր պարունակում իր մէջ, այլ բաղկացած էր մեծ մասամբ աւազից և թեփից: Այժմ յետ ստացանք այդ կտոր հացը բժշկական ընկերութիւնից մի պաշտօնական թղթով, որի մէջ ասված է, թէ ընկերութիւնը չունենալով իր մօտ մի լաբորատորիա, չէր կարող հետազօտել այդ հացը, բայց եթէ «Մշակի» խմբագրութիւնը առանձին նպատակ ունի, կարող է դիմել Թիֆլիսի բժշկական վարչութեանը: Ցաւալի է, որ մեզ մօտ ամենը բան թղթերը գրելու վրա է հիմնված: Մեր բժշկական ընկերութիւնը պաշտօնական թղթերը գրելով է զբաղված, կարծես թէ հասարակական օգուտը աչքի առջև ունենալով, ինքն ընկերութիւնը չէր կարող հասցնել այդ կտոր հացը հետազօտելու համար ուր հարկն է, այլ անպատճառ մեզ պէտք է վերադարձնէր, որպէս զի առիթ ունենար նոմէրով մի աւելորդ թուղթ գրել:

—

Լսում ենք թէ Թիֆլիսի հայոց հոգևոր կօնսիստորիան հաւաքելով իր հոգևորականների ձեռքով փոքր յօդուտ Վանի սովատանջների, այս օրերս հասցրեց այդ փոքրից 1000 ռուբլ կիւպէկնեկանի տան Թիֆլիսի բաժնին, կ. Պոլսի մատնաժողովին ուղարկելու նպատակով. Շատ ցանկալի է որ ամեն տեղի մեր հոգևոր իշխանութիւնը յօդուտ սովալուկների իր բոլոր հաւաքած դումարները հասցնէր մատնաժողովին այդ ճանապարհով և հաւաքած փոքրերի հաշիւը տպէր մեր լրագրերների մէջ. կամ թող մեր հոգևոր հայրերը բարեհաճեն իրանց բոլոր հաւաքած փոքրը ուղղակի հասցնել մեր լրագրերի խմբագրութիւններին և մենք յանձն կառնենք ուղարկել, ուր հարկն է:

—

Ստացանք յօդուտ Վանի սովատանջների 3 ռուբլ Թիֆլիսարնակ տ. Մարիամ Կամսարականից:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՒՐՈՍԻ ՍՏՈՐՈՒԷՆ ՁԱՅՆ

—

Գիտնալով որ Հայաստանի ուրախառիթ լուրերն դուք հիւրընկալելու հաճութիւն և ձեր ազնիւ ընթերցողներն ալ կարդալու մեծ փափաք ունին, բերկրութեամբ սրտի պատեհութիւն կունենամ հետևեալը գրել:

«Արարատեան» ազգօգուտ Ընկերութեան Տաւրոսեան վարժարանաց երկրորդն է Գրիգի Խուփս գիւղի վարժարանը, որ յիշեալ Ընկերութեան Դորձ. ժողովոյ անդամ և ի Տաւրոս ներկայացուցիչ Մեծ. Պետրոս էֆ. Վասիլեանի հոգոզութեան ներքև հիմնարկուած և նորա համբերատար աշխատակցութեամբ արտաքին շինութիւնը աւարտած էին ըստ մեծի մասին անցեալ նոյեմբերի վերջերը, սակայն անցեալ աշնան անընդհատ և յորդահոս անձրևներն ու այս տարուայ ծանր ձմեռը արգելք եղան ներքին շինութիւնքն ևս աւարտելու:

Աստանօր նուիրական պարտիք մը կզգամ հոգւոյս մէջ բոլոր ազգասիրաց զիւղացւոց կողմանէ երախտապարտ սրտիւ շնորհակալութիւն յայտնել, նախ «Արարատեան» ազգօգուտ Ընկերութեան, որ Տաւրոսի լուսաւորութեան մեծ գործոյն անվեհեր ձեռնարկած և ամենայն անձնուիրութեամբ աշխատութիւն ու զոհողութիւն չը խնայէր, և ապա մասնաւորապէս Մեծ. Պետրոս էֆ. Վասիլեանի, որ անձնուրացութեամբ, համբերութեամբ և անխոնջ աշխատանօք սուղ միջոցի մէջ կարող եղաւ այսպիսի հոյակապ վարժարան մը հասուցանել Տաւրոսի արևելեան ստորոտը:

Տաւրոսեան վարժարանաց ընդհանուր տեսուչ Մեծ. Զարեհ Կ. էֆ. Թորոսեանն անցեալ յունվար 27-ին այսր ժամանեց Բէրրիէն և ուղղակի նոր վարժարանը այցելելէ յետոյ, ազգու կերպիւ յորդորեց գիւղացիները, որպէս զի առ այժմ անմիջապէս վարժարանի ներքին յարկը պատրաստուի: 2—3 աւուր մէջ պատրաստուեցաւ և գրասեղանները հոն զետեղուեցան: Փետրվար 1 առաւօտեան ժամերգութենէն վերջ բոլոր աշակերտք և ծնողք եկեղեցւոյ մէջ հաւաքեալ էին Մեծ. Տեսուչ էֆ.-ին հրամանաւ. ի՞նչ սրտառուչ և զգեցիկ տեսարան էր: Աղքատիկ ծնողք խնդութեան արտասուօք և մատաղերամ մանկունք գեղաժպիտ դիմօք ողջունեցին Մեծ. Տեսուչ էֆ.-ին յեկեղեցի գալուստը, ուրկէ Ազգ. երգերով և օրհնութեան մրմունջներով հանդիսաւոր ուղղակի վարժարանը գնացին: Ուր Մեծ. Տեսուչ էֆ. երկար և ազգու ատենախօսութեամբ մը բացատրեց թէ ի՞նչ է Արարատեան ընկերութեան փափաքը և ի՞նչ բարեկարգեալ վարժարան մը. թէ ի՞նչ է իրենց պարտիքը վարժարանի և ընկերութեան մասին, և թէ յորմէ կը կայանայ իրենց բարօրութիւնը, և թէ վերջապէս միայն ճշմարիտ դաստիարակութեամբ կարելի է գաւառական հարստահարութիւնները բառնալ և Ազգին փրկութեան խնդիրն իրագործել:

Ակէ յետոյ Խուփսի քարոզիչ Արժ. Ներսէս վարդապետ Բշնունին օրհնեց Ընկերութեան ազգանուէր ջանքերը՝ յաջողութիւն և յարատևութիւն մաղթելով. նոյնպէս աղքատիկ գիւղացիք սրտեռանդն շնորհակալութեամբ օրհնեցին իրենց բարերարները: Այսպէս վերջացաւ սոյն զեղչական հանդէսը: Վարժարանի բացման նաւակատեաց փառաւոր հանդէսը առաջիկայ գարնան վերնայարկին բուն սրահին մէջ պիտի կատարուի: Այս նշանաւոր օրը Խուփսի համար նոր դարաշրջիւ մը կրնայ համարուիլ:

Բայց, Խմբագրապետ տէր, միտքդ Գրիգի Խուփս գիւղը այսպէս յուսալից բերկրութեան մէջ է, անպին ամբողջ գաւառը մտաւորապէս, բարոյապէս և քաղաքականապէս թշուառ կացութեան մէջ կը գտնուի. աստանօր կը պարծիմ քանի մը ցաւալի ճշմարտութիւններ յայտնել և Ազգ. Պատրիարքարանի ուշադրութիւնը հրաւիրել հոս:

Գաւառիս Առջ. փոխանորդ, Խորէն վարդապետ Շահնազարեանի թուլութիւն ու անտարբերութիւնը մեծ վնաս կը գործէ աստանօր, իր պաշտօնին մէջ հաստատուն մնալու նպատակաւ օր մը այս ինչ և հետևեալ օրը ուրիշի մը քմաց խնկարկելու վատ քաղաքականութեան կը ծառայէ, թէև գինքը սիրող բնաւ չը կայ:

Գաստապայի՝ գաւառիս կեդրոնատեղւոյն՝ գպրոցաց անհարգութիւնը և տարւոյն մեծ մասը փակ մնալը և գիւղերէից մէջ բնաւ գպրոց չը կենալը սոսա բնաւ հոգը չէ: Մինչդեռ այսօր յետին գիւղացին անգամ լիովին կը զգայ թէ ազգին փրկութիւնը միայն դաստիարակութեամբ կարելի է իրագործել, սակայն ցաւալին այն է որ Խորէն վարդապետը կը կարծէ թէ, հասարակ ոստիկանի մը պէս իր հասոյթներն հաւաքելէն զատ ուրիշ պաշտօն մը չունի ասատանոր: Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոնաց հակառակ ամուսնութեանց հրաման տալը, իրեն մեծ շահու աղբիւր մ'է: Անցեալները հանրագիր մը կը կնքուէր ժողովրդեան մէջ զինքը պաշտօնանկ ընելու համար, բայց Խորէնը հովն եկած ծակը շուտով գտաւ, և ամեն բան կարգադրեց:

Տաւրոսի լուսաւորութիւնը, Խմբագրապետ տէր, միմիայն ընկերութեանց աշխատութեամբ կարելի չէ, այլ այս զօրութեան հետ պէտք է միանայ նաև բանիրուն և գործունեայ Առաջնորդաց աջակցութիւն ալ, որպէս զի ասով ժողովրդին ոյժը միանայ և լուսաւորութեան գործոյն յաջողութեանը երաշխաւորի:

Կը փափագիմք որ Ազգ. Պատրիարքարանը այս կէտը ուշադրութեան առնու և Տաւրոսի շրջակայից առաջնորդութիւնն կամ արժանաւորաց յանձնէ և կամ արդէն կեցածներուն հարկ եղած հրահանգներն ուղղէ, 'ի դիւրութիւն Տաւրոսի լուսաւորութեան գործոյն:

(Թէրճեմանը Էֆքեար)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԿԱՐՈՒԼ, 17|29 մարտի: Կարուլի և Դանդամակի մէջ պատերազմական գործողութիւնները նորից սկսվցան: Թշնամին յարձակվեցաւ Բատի ամրոցի վրա, սպանեց 13 մարդ, վիրաւորեց 19:

ԼՈՆԴՈՆ, 17|29 մարտի: Կարուլից հեռագրում են, որ Մահմէդչանի և Խազարաթի մէջ կռիւը շարունակվում է: Կասկածում են, որ Մահմէդչանը յաղթվի: (Լուր է տարածվել, որ ապստամբութիւն է մտադրված հաղորդակցութեան գծի վրա): Լոնդոնի մէջ սաստիկ զրգռումն է տիրապետում:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 մարտի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93⅝ ռ., երկրորդ 93 ռ., երրորդ 93 ռ. 50 կ., չորրորդ 93⅛ ռ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ռ. 50 կ., երկրորդ 220 ռ. 75 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90⅝ ռ., երկրորդ 90 ռ. 50 կ., երրորդ 90⅝ ռ., ոսկի 7 ռ. 77 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լոնդոնի վրա արժէ 25⁷/₃₂ պէնս, ռուսաց 100 ռուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 215 մարկ, Փարիզի վրա 265 ֆր. 75 սանտիմ: Բորսայի արամադրութիւնը հանգիստ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ